

Usnesení valných hromad kapitálových obchodních společností

Tomáš Dvořák*

I. ÚVODEM

Dne 31. 12. 2001 nabyla účinnosti v pořadí již dvacátá prvá novela obchodního zákoníku č. 501/2001 Sb. Tento zákon, který byl přijat cestou poslanecké iniciativy a původně byl pojímán jako tzv. technická novela, tedy jako pouhé odstranění některých dílčích nedostatků druhé velké novely obchodního zákoníku č. 370/2000 Sb., nakonec co do obsahu značně nabobtnal. Došlo zde (mimo jiné) i k další novelizaci právní úpravy neplatnosti usnesení valných hromad kapitálových společností.

Tato problematika vzbuzuje prakticky od přijetí obchodního zákoníku značný zájem odborné i laic-

ké veřejnosti, neboť s tím souvisejí potíže se zneužíváním oprávnění daných obchodním zákoníkem některými majoritními i minoritními akcionáři,¹ jakož i jiné obtíže s tím spjaté. Právě to vede zákonodárce k opakovaným novelizacím právní úpravy, přičemž každá další novela je doprovázena ujištěním, že se jedná o novelu poslední, která veškeré problémy jednou provždy odstraní. Zatím se však tak nestalo. Ostatně již sama skutečnost, že dnešní obchodní zákoník (který 1. 1. 2002 oslavil deset let své účinnosti), byl již dvacetkrát novelizován, a z toho dvakrát zásadním způsobem, svědčí o kvalitě tohoto legislativního díla sama za sebe.

* JUDr. Tomáš Dvořák, Katedra obchodního práva Právnické fakulty Západočeské univerzity v Plzni

¹ ELIÁŠ, K.: Mala herba cito crescit (O zneužívání oprávnění drobných a menšinových akcionářů). Sborník IX. Karlovarské právní dny, Praha: Linde, 1999, s. 132 a násl. (a Bulletin advokacie, 2000, č. 5, s. 7 an.).

II. USNESENÍ VALNÉ HROMADY – OBEČNÉ PRINCIPY

§ 1 ROZHODOVÁNÍ VALNÉ HROMADY

Valná hromada kapitálových obchodních společností je jejich nejvyšším a zároveň i obligatorním orgánem, které zákon svěřuje ve společnosti zcela zásadní význam (§ 125 odst. 1, § 184 odst. 1 obch. zák.); to platí obecně, bez ohledu na dílčí rozdíly, které v postavení valné hromady u s. r. o. a a. s. existují.

Valná hromada je pojmově orgánem kolektivním, svolávaným k periodicky se opakujícím zasedáním; není však orgánem permanentně fungujícím, nýbrž svolávaným ad hoc. Je tvořena všemi společníky nebo jejich zástupci, kteří se dostavili na její konkrétní zasedání.

Jakožto orgán kolektivní rozhoduje valná hromada zákonem stanovenou procedurou formou usnesení, které je platné, pokud jeho přijetí získalo potřebný počet hlasů.

§ 2 PLATNOST A ÚČINNOST USNESENÍ

Usnesení valné hromady je účinné okamžikem svého schválení. To však neplatí bezvýjimečně.

Účinnost usnesení je podmíněna jeho platností. Usnesení je platné, pokud je v souladu s právními předpisy, společenskou (zakladatelskou) smlouvou nebo zakladatelskou listinou a stanovami, a nabývá platnosti okamžikem svého přijetí. Oproti tomu účinné je usnesení buďto také okamžikem svého schválení, anebo okamžikem pozdějším, který byl určen jako okamžik jeho účinnosti. Pokud však není pozdější účinnost usnesení výslovně stanovena, pak platí, že usnesení nabývá účinnosti okamžikem svého přijetí. Usnesení však nemůže být účinné se zpětnou účinností.²

Pozdější účinnosti než okamžikem schválení nabývají také ta usnesení, jejichž účinnost je podmíněna provedením zápisu do obchodního rejstříku (např. usnesení o změně obchodní firmy).

§ 3 NICOTNOST (NULITA) USNESENÍ

Platné právo pojem nicotnosti (nulity) usnesení nezná. Právní teorie jej však nikdy nepřestala používat. Jedná se o to, že může nastat situace, kdy se určité rozhodnutí bude tvářit jako usnesení, ačkoliv tomu tak vůbec nebude. V daném kontextu se jedná o tu kategorii rozhodnutí valných hromad, kterými bylo rozhodnuto o otázkách, jež vůbec do jejich pravomoci nespádají. Tak např. pokud by valná hromada rozhodla, že se prohlásí za statutární orgán a tento se vůbec ruší, jedná se o usnesení, které není způsobilé vyvolat vůbec žádné právní následky bez ohledu na to, zda bylo či nebylo napadeno návrhem podle § 131 nebo § 183 obch. zák. Na takovéto rozhodnutí se hledí, jakoby vůbec neexistovalo, nemá žádné právní účinky ani pro vnitřní poměry společnosti, ani pro třetí osoby; to platí i tehdy, nebylo-li vůbec napadeno návrhem na určení neplatnosti usnesení valné hromady.³

§ 4 PRÁVNÍ POVAHA USNESENÍ

V soudobé právní teorii již delší dobu probíhá spor, jak posuzovat právní povahu usnesení valných hromad kapitálových obchodních společností. Nejedná se přitom o problém nový ani specificky český, resp. slovenský; již před první světovou válkou se touto otázkou zabývala i právní teorie a praxe v zahraničí a názory a právní úpravy se i poté nadále vyvíjely.⁴

Část právní teorie reprezentovaná J. Dědičem a I. Štenglovou zastává názor, že usnesení valné hromady je jinou právní skutečností,⁵ druhá část reprezentovaná K. Eliášem⁶ a J. Pokornou,⁷ ze slovenských komercialistů pak také L. Žitňanskou,⁸ že usnesení je právním úkonem. Existuje i třetí proud, který považuje tato usnesení za právní úkony *sui generis*.⁹ K názoru zastávanému J. Dědičem a I. Štenglovou se posléze přiklonila i novodobá soudní rozhodovací praxe, a to jak česká,¹⁰ tak i slovenská.¹¹

Valná hromada je zákonem definována jako nejvyšší orgán společnosti. Do její působnosti patří i změna

² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 6. 1996 sp. zn. 2 Odon 25/96, Soudní judikatura – rozhodnutí soudů ČR vydávaná ve spolupráci se soudci Nejvyššího soudu z oblasti občanského, obchodního a pracovního práva, 1997, č. 8, s. 189 a násl. Judikát se sice týká usnesení členské schůze družstva, právní názor zde projevený má však obecnou platnost.

³ Shodně usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2000 sp. zn. 32 Cdo 524, 525/2000, Právní rozhledy, 2000, č. 8, s. 353 a násl.

⁴ K tomu viz výklady I. Štenglové in DĚDIČ, J., KRÍŽ, R., ŠTENGLOVÁ, I.: Akciová společnost. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 204 a násl.; a PELIKÁNOVÉ, I. Úvod do srovnávacího práva obchodního. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 163–167.

⁵ DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I.: Je usnesení valné hromady právním úkonem? Právní rozhledy, 1999, č. 5, s. 229 a násl. I. ŠTENGLOVÁ in DĚDIČ, J., KRÍŽ, R., ŠTENGLOVÁ, I. Akciové společnosti. 4. vydání, Praha: C. H. Beck, 2001, s. 204 a násl.

⁶ ELIÁŠ, K.: K právní povaze usnesení valné hromady, Právní rozhledy, 1999, č. 12, s. 624 a násl.; ELIÁŠ, K. Akciová společnost. Systematický výklad obecného akciového práva se zřetelem k jeho reformě. Praha: Linde, 2000, s. 228–241.

⁷ POKORNÁ, J.: Několik úvah k právní povaze usnesení valné hromady, Právní rozhledy, 1999, č. 12, s. 631 a násl.

⁸ ŽITŇANSKÁ, L.: Ochrana menšinových akcionářů v práve obchodných spoločností. Bratislava: Iura Edition, 2000, s. 196.

⁹ BAUDYŠ, P.: Lze považovat usnesení valné hromady za právní úkon? Právní rozhledy, 2000, č. 4, s. 157 a násl.; KAPITÁN, Z., LIFKA, J.: Ještě jedno zamyslení nad povahou usnesení valné hromady, Právník, 2000, č. 5, s. 512 a násl.

¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 12. 1997 sp. zn. 1 Odon 88/97, Soudní judikatura – rozhodnutí soudů ČR vydávaná ve spolupráci se soudci Nejvyššího soudu z oblasti občanského, obchodního a pracovního práva, 1998, č. 8, s. 182 a násl.

¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu SR ze dne 21. 9. 1999 sp. zn. 4 Obdo 22/98, Právní rozhledy, 2000, č. 10, s. 478.

zakladatelského dokumentu a stanov. Je nepochybné, že zakladatelská nebo společenská smlouva je dvou či vícestranným právním úkonem, zakladatelská listina pak jednostranným právním úkonem. V právní teorii již od 20. let 20. století panuje konsensus, že stanovy jsou smlouvou *sui generis*, tedy též právním úkonem;¹² tento názor respektuje ostatně judikatura¹³ i právní teorie¹⁴ dodnes.

Bez ohledu na to, zda jsou usnesení valné hromady považována za právní úkon či jinou právní skutečnost, je však nepochybné, že není možné, aby některá usnesení měla povahu právních úkonů a jiná nikoliv. Jestliže však valná hromada specifickým, zákonem zvlášť upraveným způsobem mění zakladatelský dokument nebo stanovy, pak toto usnesení musí mít nutně též povahu právního úkonu, neboť je to *projev vůle společníků projevovaný formou usnesení valné hromady směřující k vzniku, změně nebo zániku práv a povinností, který právní předpisy s tímto projevem spojují ve smyslu § 34 obč. z.* Obdobně tak platí, že není možné, aby usnesení valné hromady společnosti s ručením omezeným bylo právním úkonem a usnesení valné hromady akciové společnosti jinou právní skutečností (a obráceně). Buďto jsou všechna usnesení právními úkony anebo jinými právními skutečnostmi. *Tertium non datur.* Jestliže tedy zákonodárce v novelizovaném ust. § 141 obch. zák. umožňuje změnit společenskou smlouvu společnosti s ručením omezeným alternativně dohodou všech společníků (tedy bezpochyby právním úkonem), anebo alternativně usnesením valné hromady, pak je jen logickým závěr, že v obou případech se tak děje na základě projevu vůle společníků, a tedy že usnesení valné hromady je právním úkonem.

Je nepochybné, že zakladatelský dokument může být změněn i jinou právní skutečností. Typicky dojde-li k uzavření smlouvy o převodu obchodního podílu, mění se tímto společenská smlouva v osobě společníka nebo dojde-li rozhodnutím příslušného orgánu veřejné správy k změně názvu ulice, v níž má společnost své sídlo, mění se tímto nepochybně adresa sídla společnosti. To jsou však změny, které se již nedějí usnesením valné hromady, nýbrž jiným způsobem. Ani v jednom případě totiž nedochází ke změně v důsledku aktivního projevu vůle všech společníků anebo jejich relevantní

většiny skrze usnesení valné hromady. Typický druhý uváděný případ jde zcela mimo jejich vůli.

Nicméně i kdybychom vyšli z opačného závěru a připustili, že usnesení valné hromady je jinou právní skutečností, pak se ani tímto mnoho nezmění na podstatě věci. Podle § 853 obč. z. se občanskoprávní vztahy, pokud nejsou zvlášť upraveny občanským zákoníkem nebo zvláštním zákonem, řídí ustanoveními občanského zákoníku, které je jim svým obsahem i účelem nejbližší. Je přitom nepochybné, že občanský ani obchodní zákoník neobsahují speciální úpravu neplatnosti jiných právních skutečností, a usnesení valné hromady se „klasickým právním úkonům“ velmi silně podobá.¹⁵ Proto pro posouzení otázky jeho (ne)platnosti se vzhledem k § 853 obč. z. analogicky využije obecná občanskoprávní úprava neplatnosti právních úkonů vždy, pokud z § 131 nebo § 183 obch. zák. neplyne výslovně něco jiného.

Ust. § 131 odst. 3 obch. zák. (a také § 183 odst. 2 obch. zák.) upravují podmínky, při jejichž existenci soud neplatnost usnesení nevysloví. Právní úkon ovšem nemůže být „poloplatný“, resp. „poloneplatný“.¹⁶ Právní úkon je buď platný nebo neplatný. Z toho tedy logicky plyne, že na usnesení nelze aplikovat ustanovení o absolutní neplatnosti právních úkonů, neboť absolutně neplatný právní úkon je vždy neplatný *ex tunc*, a neplatnost takového právního úkonu by soud musel vždy konstatovat.

Z ust. § 131 odst. 3 obch. zák. plyne, že zákonodárce zde vykročil směrem k relativní neplatnosti¹⁷ právních úkonů, a to neplatnosti speciálně modifikované oproti obecnému režimu relativní neplatnosti tak, jak ji obecně konstruuje ust. § 40a obč. z. Jinak řečeno, usnesení je třeba považovat za platné, dokud není pravomocně soudem vyslovena jeho neplatnost.¹⁸ Soud neplatnost usnesení nevysloví, je-li tu dán některý z důvodů uvedených v ust. § 131 odst. 3 obch. zák. neplatnost usnesení nevysloví.

Lze však souhlasit s názorem I. Štenglové,¹⁹ že tato otázka má povahu spíše doktrinárního sporu o právních skutečnostech než praktického právního problému. K tomu je ovšem třeba dodat, že toto právní praxe ne vždy chápe.

¹² FUNDÁREK, J.: Stanovy účastinnej spoločnosti podľa práva slovenského. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského, 1934, s. 9 a násl.

¹³ Viz odůvodnění civ. rozh. Vážný 9 269 (z r. 1929).

¹⁴ Za všechny např. J. SEDLÁČEK in *Kol. autorů* Slovník veřejného práva československého. 3. díl, Brno: Polygrafia - Rudolf M. Rohrer, 1934, s. 483.

¹⁵ Ostatně ani zastánci názoru, že usnesení je jinou právní skutečností, jej nezpochybňují.

¹⁶ To samozřejmě nevyklučuje, aby mohla být neplatná pouze určitá část právního úkonu, která je od jeho zbývajících částí oddělitelná (viz § 41 obč. z.).

¹⁷ O relativní neplatnosti usnesení hovoří i M. Mamojka in SUCHOŽA, J. a kol.: Obchodný zákoník a súvisiace predpisy. Komentár. Bratislava: Eurounion, 1997, s. 189. Obdobný závěr činí i J. Špirko stran neplatnosti usnesení členských schůzí družstev, tamtéž, s. 298.

¹⁸ To ovšem neplatí bezvýjimečně. Jestliže nastane situace, že určité usnesení bude v zvlášť hrubém rozporu s právními předpisy, dobrými mravy nebo veřejným pořádkem, pak jeho neplatnost nastává z moci zákona, a to *ex tunc* (čl. 1 Ústavy ČR, § 3 odst. 1 a § 39 obč. z.).

¹⁹ I. ŠTENGLOVÁ in DĚDIČ, J., KRÍŽ, R., ŠTENGLOVÁ, I.: Akciová společnost. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 226.

III. ZÁKLADNÍ PRINCIPY ÚPRAVY NEPLATNOSTI USNESENÍ

Problematika neplatnosti usnesení valné hromady se dotýká pouze kapitálových obchodních společností, tedy s. r. o. a a. s.; pouze tyto společnosti mají jako svůj obligatorní orgán valnou hromadu. Ačkoliv je valná hromada nejvyšším orgánem společnosti, neznamená to přesto absolutní nezvratitelnost jejích usnesení. Zákon staví její usnesení pod relevantní soudní kontrolu; totiž umožňuje jejich soudní přezkum za do držení přesně stanovených a poměrně formalizovaných podmínek.

Smyslem toho je zajistit ochranu práv a nároků oprávněných osob před protiprávním postupem těch společníků, kteří majíce potřebnou většinu hlasů na valné hromadě, prosadili přijetí určitého usnesení. Platná úprava totiž stojí na principu, že není akceptovatelné nad jistou míru zasahovat do vnitřních poměrů společnosti jakožto soukromoprávního subjektu práv a povinností. Možnost prohlásit za neplatné usnesení z jakýchkoliv důvodů bez omezení by nutně měla za následek přílišnou ingerenci orgánů soudní moci do vnitřních záležitostí právnické osoby soukromého práva nad únosnou míru. I *právnická osoba má jistá základní práva a svobody*, které jsou ústavněprávně a mezinárodněprávně chráněny;²⁰ každý zásah do jejích práv a svobod tedy nutně musí mít svůj *legitimní, oprávněný účel*. Orgány veřejné moci mohou proto zasahovat do vnitřních poměrů právnické osoby pouze potud, pokud si to vyžaduje ochrana základních práv a svobod jejích členů, společníků či třetích osob. Jen tak lze totiž docílit stavu, aby tento zásah nevybočil z kautel základních práv a svobod vymezených mezinárodními i vnitrostátními předpisy.

Účelem právní úpravy je ochrana práv společníků kapitálových obchodních společností, jakož i práv třetích osob nabytých *in bona fides*. Právní úprava nutně musí zohledňovat tři základní okruhy zájmů, totiž zájmy *společníků*, zájmy *společnosti*²¹ a konečně zájmy *třetích osob*, z nichž zejména vystupují do popředí zájmy věřitelů. Významným kritériem je přitom faktor časový, neboť platí, že úměrně s dobou, která uplynula od přijetí usnesení, se komplikuje (pokud je vůbec možné) možnost dosažení nápravy a zvyšuje se nebezpečí zásahu do práv třetích osob nabytých v dobré víře.

Právní úprava neplatnosti usnesení valné hromady platí pouze potud, pokud bylo rozhodováno v rámci valné hromady, tedy pokud společníci jednali jakožto orgán společnosti. Jestliže např. společníci rozhodují konsensem mimo rámec valné hromady o změně spo-

lečenské smlouvy anebo pokud končí účast některého z nich dohodou podle § 149a obch. zák., pak nelze hovořit o usnesení valné hromady a nelze tudíž navrhopovat určení jeho neplatnosti. Je však přípustné takévéto jeduání posuzovat podle ustanovení občanského zákoníku o neplatnosti právních úkonů.

Právní úprava neplatnosti usnesení je dnes v obchodním zákoníku dosti nešťastně roztržštěna. Obecná úprava neplatnosti je dnes obsažena v § 131 obch. zák.; tato úprava se přitom dotýká jak s. r. o., tak s jistými dílčími odchylkami i a. s. (§ 183 obch. z.). Kromě toho dále existují i zvláštní úpravy v souvislosti s problematikou přeměny společnosti, a konečně specifický režim je dále ve vazbě na rozdělování likvidačního zůstatku při zrušení společnosti bez právního nástupce.

IV. OBECNÁ ÚPRAVA NEPLATNOSTI

§ 1 ÚVODNÍ POZNÁMKY

Především je třeba poznamenat, že není možné napadat neplatnost valné hromady jako takové. Valná hromada nemůže být neplatná, neboť je *orgánem společnosti*, a to orgánem *obligatorním*. Neplatné může být pouze usnesení valné hromady; pouze to lze napadnout návrhem k soudu. Rovněž tak platí, že lze napadat vždy pouze konkrétní usnesení valné hromady; to ovšem nutně nebrání závěru, že přijme-li valná hromada např. několik různých usnesení, lze napadnout jedno usnesení, některá, popř. i všechna přijatá usnesení. To, zda a která usnesení budou napadena, záleží výlučně na navrhovateli.

Co se možnosti napadnout usnesení valné hromady týče, platná úprava stojí na premise, že soud neplatnost usnesení neurčuje, nýbrž pouze deklaruje autoritativním způsobem. Usnesení je tedy neplatné *ex tunc*, a to bez ohledu na to, zda se bude vycházet z toho, že se i zde uplatní obecné principy neplatnosti dle občanského zákoníku, či nikoliv.

§ 2 PODMÍNKY PROHLÁŠENÍ USNESENÍ ZA NEPLATNÉ

De lege lata platí, že soud může prohlásit usnesení za neplatné pouze tehdy, jsou-li tu splněny určité podmínky; není-li splněna byť jediná z těchto podmínek, není možné usnesení prohlásit za neplatné.

Základní podmínkou je *rozpor usnesení s právními předpisy, společenskou nebo zakladatelskou smlouvou (zakladatelskou listinou) nebo stanovami*.²² Za neplatná lze tudíž prohlásit i ta usnesení, která ač obsahově

²⁰ Srovnej k tomu např. nález Ústavního soudu ČR ze dne 19. 1. 1994 sp. zn. Pl. ÚS 15/93, Ústavní soud ČR: Sbírka nálezů a usnesení. svazek 1. Praha: C. H. Beck, 1994, s. 23 a násl.

²¹ Které mohou být a v řadě ohledů také jsou v přímé kontrapozici proti zájmům společníků nebo některých z nich.

²² Tedy nejenom se zákonem, nýbrž se všemi právními předpisy, platnými a účinnými ke dni rozhodnutí valné hromady, které byly vyhlášeny ve Sbírce zákonů. Dílčí pochybnost by mohla vzniknout v souvislosti s otázkou, zda musí být usnesení též v souladu s mezinárodními smlouvami. Lze však mít za to, že ty mezinárodní smlouvy, které byly ratifikovány se souhlasem Parlamentu ČR

bezvadná, byla přijata např. na vadně svolané valné hromadě, anebo byla přijata vadnou procesní procedurou; je totiž zákonnou podmínkou platnosti usnesení řádné svolání valné hromady, její usnášeníschopnost a souhlas potřebné většiny hlasů přítomných společníků. Platná úprava stojí důsledně na premise, že nelze prohlásit za neplatné usnesení, které je pouze nerozumné nebo nevhodné, avšak právním předpisům, společenské nebo zakladatelské smlouvě (zakladatelské listině) a stanovám plně vyhovuje. To ovšem neznamená, že pokud je platnost usnesení valné hromady přezkoumávána soudem jen proto, že byla zpochybněna zákonnost svolání valné hromady, nemůže jiná, řádně svolaná valná hromada přijmout obsahově shodné usnesení (civ. R 64/1998).

Další podmínkou je včasné podání návrhu na soudní vyslovení neplatnosti usnesení. Návrh lze podat v *objektivní* lhůtě 3 měsíce ode dne konání valné hromady společnosti, nebo, pokud nebyla řádně svolána, v *subjektivní* lhůtě 3 měsíců ode dne, kdy se navrhovatel mohl dozvědět o konání valné hromady. V posledně uvedeném případě je návrh možno podat pouze v *objektivní lhůtě* 1 roku ode dne, kdy se valná hromada konala (§ 131 odst. 1 obch. zák.). Předpis o objektivní lhůtě se snaží omezit hrozbu právní nejistoty tím, že limituje nepřekročitelným způsobem dobu, kdy lze návrh podat. Pokud právo nebylo v této lhůtě uplatněno, pak zaniká. Všechny tyto lhůty mají přitom hmotněprávní povahu (civ. R 23/2001).

Obchodní zákoník poněkud polopaticky stanoví, že pokud je důvodem návrhu to, že tvrzené usnesení nebylo přijato proto, že o něm valná hromada nehlasovala, nebo že obsah tvrzeného usnesení neodpovídá usnesení, jež valná hromada přijala, může být návrh podán v subjektivní lhůtě 3 měsíce ode dne, kdy se navrhovatel o tvrzeném usnesení dozvěděl, nejpozději však v objektivní lhůtě 1 roku ode dne konání nebo tvrzeného konání valné hromady (§ 131 odst. 2 obch. zák.). Tato úprava je však v podstatě zbytečná, neboť toto plyne již z ust. § 131 odst. 1 obch. zák. Lze spíše souhlasit s názorem *K. Eliáše*, že takovéto kazuistické normování nepovede k žádoucím efektům, spíše bude způsobovat nové výkladové potíže a nejasnosti.²³

Subjektivní i objektivní lhůta musí být bezpodmínečně dodrženy; jejich zmeškání nelze prominout. Po uplynutí lhůt již nelze ani doplňovat podaný návrh

o další důvody neplatnosti.²⁴ Toto ovšem neplatí bezvýjimečně. Především obchodní zákoník dnes výslovně stanoví, že rejstříkový soud není omezen žádnou lhůtou co se přezkumu usnesení v rejstříkovém řízení týče. Rejstříkový soud může přezkoumávat usnesení i tehdy, pokud návrh na určení neplatnosti usnesení nebyl v řízení podle § 200e o. s. ř. úspěšný. Rejstříkový soud je však vždy vázán výrokem pravomocného rozhodnutí soudu o určení neplatnosti usnesení podle § 131 odst. 1 a 2 obch. zák., anebo o tom, že se neplatnost usnesení nevyslovuje z důvodů uvedených v § 131 odst. 3 obch. zák.

Jestliže se však přijetím usnesení valné hromady o změně zakladatelského dokumentu nebo stanov dostal do rozporu jejich obsah s kogentním ustanovením zákona, pak lze navrhopat určení neplatnosti usnesení bez jakéhokoli časového omezení (§ 131 odst. 8 posl. věta obch. zák.).

Dílní otázkou v tomto kontextu je, zda i v tomto případě má být podán návrh podle § 131 nebo § 183 obch. zák. stejně jako v jiných případech, anebo zda má být žalováno podle § 80 písm. c) o. s. ř. na určení neplatnosti (části) zakladatelského dokumentu nebo stanov. Podle všeho je však třeba cit. ustanovení třeba vykládat v tom smyslu, že se zde jedná o toliko průlom do lhůt podle § 131 odst. 1 a 2 obch. zák.²⁵ Vzhledem ke skutečnosti, že stanovy i zakladatelský dokument společnosti mají povahu právního úkonu, není tu podání určovací žaloby podle § 80 písm. c) o. s. ř. vyloučeno. Zejména osoby, jimž nesvědčí aktivní legitimace podle § 131 obch. zák., tuto možnost reálně mají.

Povinnost tvrdit důvod(y) neplatnosti usnesení a předkládat důkazy o tom má navrhovatel. Navrhovatel nemůže rozšířit okruh napadených usnesení po uplynutí lhůt dle § 131 odst. 1 a 2 obch. z.; zúžení okruhu napadených usnesení ovšem přípustné je. V nedávné době bylo judikováno, že je přípustné i po uplynutí lhůt pro podání návrhu k soudu měnit či doplňovat důvody řádně a včas podaného návrhu.²⁶

§ 3 AKTIVNÍ LEGITIMACE

Další podmínkou je existence *aktivní legitimace* navrhovatele. Zákon totiž v § 131 odst. 1 obch. zák. vymezuje zvláštním způsobem okruh osob oprávně-

a vyhlášeny ve Sbírce mezinárodních smluv (resp. do 31. 12. 1999 ve Sbírce zákonů), jsou součástí právního řádu ČR a mají tudíž i povahu právního předpisu (čl. 10 Ústavy ČR ve znění úst. zák. č. 395/2001 Sb.); tudíž usnesení valné hromady musí být v souladu i s nimi.

²³ ELIÁŠ, K.: *Akciová společnost. Systematický výklad obecného akciového práva se zřetelem k jeho reformě*. Praha: Linde, 2000, s. 225.

²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu SR sp. zn. 4 Obo 21/2000, *Zo súdnej praxe*, 2001, č. 1, s. 12 a násl.

²⁵ Shodně J. POKORNÁ in ELIÁŠ, K., BARTOŠÍKOVÁ, M., POKORNÁ, J. a kol.: *Kurs obchodního práva – Právnícké osoby jako podnikatelé*. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2001, s. 215.

²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 8. 2001 sp. zn. 29 Odo 71/2001, BALÁK, F., PÚRY, F. a kol.: *Soubor rozhodnutí Nejvyššího soudu*. Svazek 9. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 80 a násl.

ných k podání návrhu. Aktivně legitimován je tedy oprávněn každý společník nebo akcionář, likvidátor, jednatel nebo člen představenstva,²⁷ správce konkursní podstaty, vyrovnací správce a člen dozorčí rady²⁸ společnosti. Tento výčet má *taxativní* povahu, z čehož ovšem nutně plyne, že nikdo jiný návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady podat nemůže. Není tedy oprávněn napadnout neplatnost usnesení předběžný správce, nucený správce nebo správce majetku penzijního fondu,²⁹ pokud zároveň nejsou sami osobou k tomu oprávněnou podle § 131 odst. 1 obch. z. V takovém případě by však byly oprávněni podat návrh z titulu svého postavení oprávněné osoby, nikoliv z titulu výkonu funkce.

Výkladové spory občas vyvolávala otázka, zda je aktivně legitimováno představenstvo a. s. jakožto orgán, anebo jen jeho jednotliví členové. Na základě shodné normativní úpravy judikovali slovenské soudy, že legitimováni jsou výlučně jednotliví členové, nikdy však představenstvo jako orgán.³⁰ S tímto názorem nelze než souhlasit, neboť i ve vztahu k dozorčí radě platí, že legitimováni jsou její členové, nikoliv dozorčí rada jako orgán.

Přítom postačí, aby navrhovatel byl osobou oprávněnou podle § 131 odst. 1 obch. zák. v okamžiku doručení návrhu soudem. Pokud poté navrhovatel přestane být oprávněnou osobou,³¹ nezaniká tím jeho aktivní legitimace.³² Tento názor se však neseťká se všeobecnou akceptací; na základě shodné normativní úpravy judikoval v roce 1998 Nejvyšší soud SR, že společník, jehož účast ve společnosti zanikla v průběhu trvání soudního řízení, si aktivní legitimaci udrží jen tehdy, prokáže-li naléhavý právní zájem na rozhodnutí soudem. To ovšem nelze akceptovat, neboť z ust. § 131 obch. zák. před novelou i po novele č. 370/2000 Sb. zřetelně plyne, že rozhodující pro posouzení aktivní legitimace je stav v okamžiku podání návrhu, nikoliv poté.

Kromě toho je dále aktivně legitimováno Ministerstvo financí ČR, pokud se jedná o usnesení valné hromady pojišťovny [§ 11 odst. 4 a 5 zák. č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „poj. z.“)]. Ministerstvo financí ČR je však aktivně legitimováno k podání návrhu pouze tehdy, pokud se valné hromady zúčastnila a hlasovala na ni osoba, která neměla předchozí souhlas Ministerstva financí s nabytím nebo zvýšením se majetkové účasti v pojišťovně nebo zajišťovně. K podání návrhu na určení ne-

platnosti jiných usnesení Ministerstvo financí ČR není aktivně legitimováno.

Aktivně legitimována k podání návrhu na určení neplatnosti usnesení valné hromady banky, které je v rozporu s právními předpisy nebo stanovami, je též Česká národní banka [§ 20a odst. 5 zák. č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „bank. z.“)]. Oproti Ministerstvu financí ČR v tomto svém právu není nijak omezena; platí pro ni stejná pravidla, jako pro ostatní aktivně legitimované osoby.

§ 4 PASIVNÍ LEGITIMACE

Pasivní legitimaci má vždy pouze společnost, jejíž valná hromada přijala sporné usnesení. Společnost před soudem jedná svým statutárním orgánem. Pokud ovšem návrh podali všichni jednatelé nebo všichni členové představenstva, resp. společnost má pouze jediného jednatele,³³ který podal návrh podle § 131 obch. zák., pak jménem společnosti jedná před soudem pověřený člen dozorčí rady. Nemá-li však společnost dozorčí radu, nebo i všichni členové dozorčí rady jsou navrhovateli, je povinností valné hromady zvolit do 3 měsíců ode dne doručení návrhu společnosti zástupce, který bude jménem společnosti jednat před soudem; neurčí-li valná hromada zástupce, bude soudem jmenován opatrovník společnosti (§ 131 odst. 6 obch. zák.).

§ 5 ŘÍZENÍ PŘED SOUDEM

Řízení ve věci určení neplatnosti usnesení valné hromady je konstruováno jako řízení *nesporné* podle § 200e o. s. ř. Jedná se přitom o řízení návrhové; soud jej nemůže zahájit *ex officio*. Příslušným ve věci je v prvním stupni krajský soud [§ 9 odst. 3 písm. b) o. s. ř.], a to soud, u něhož je společnost, jejíž valná hromada přijala inkriminované usnesení, zapsána v obchodním rejstříku (§ 200e odst. 1 o. s. ř.). Ve věci se vždy rozhoduje usnesením.

Novela obchodního zákoníku č. 501/2001 Sb. odstranila možnost, že by mohla probíhat dvě a více různých řízení v téže věci; tím by mohlo dojít k vydání rozdílných rozhodnutí o platnosti téhož usnesení. S řízením o vyslovení neplatnosti usnesení je nyní spojeno každé další řízení v téže věci (§ 131 odst. 12 obch. zák.).

²⁷ Zákon sice v § 131 odst. 1 obch. zák. hovoří pouze o jednatelech, avšak statutárním orgánem a. s. je představenstvo, nikoliv jednatel, a zákon je proto nutno vykládat *per ratione legis*, nikoliv úzce formalisticky.

²⁸ Toto oprávnění má výhradně člen dozorčí rady, nikoliv dozorčí rada jako orgán společnosti.

²⁹ To je ovšem nikoliv bezvýznamný nedostatek zákona, neboť právě u těchto osob by aktivní legitimace měla nesporně svůj smysl.

³⁰ Např. civ. R (SR) 63/1996.

³¹ Např. navrhovatel byl společníkem; jestliže poté jeho účast ve společnosti zanikne, nezaniká tím jeho aktivní legitimace.

³² Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 3. 1995 sp. zn. 7 Cmo 163/94, Ekonomický a právní poradce podnikatele, 1997, č. 5, s. 122. Tento judikát se sice týká aktivní legitimace člena družstva k podání návrhu na určení neplatnosti usnesení členské schůze, jeho právní závěr je však analogicky použitelný i zde.

³³ Nebo pouze jednočlenné představenstvo (§ 194 odst. 3 část první věty za středníkem obch. zák.).

§ 6 DŮVODY, KDY SOUD NEPLATNOST USNESENÍ NEVYSLOVÍ

Soud neplatnost usnesení nevysloví za podmínek a z důvodů obsažených v § 131 odst. 3 obch. zák. Existence těchto důvodů však neznamena, že se tímto plně sauje případná nezákonnost usnesení. Soud pouze neplatnost usnesení nevysloví a vzhledem k § 131 odst. 7 obch. zák. toto bude mít za následek jednak formální nenapadnutelnost rozhodnutí soudu (*res iudicata*), jednak všeobecnou závaznost tohoto rozhodnutí.

Prvým důvodem je, že usnesením došlo k porušení právních předpisů, společenské (zakladatelské) smlouvy, zakladatelské listiny nebo stanov, které však vedlo jen k nepodstatnému porušení práv osob aktivně legitimovaných k podání návrhu na určení neplatnosti usnesení nebo jiných osob, anebo jestliže toto porušení sice nebylo nepodstatné, avšak nemělo závažné právní následky.

Ve vztahu k a. s. platí, že za nepodstatné porušení se zejména považuje, pokud pozvánka na valnou hromadu nebo oznámení o konání valné hromady neobsahuje údaj o tom, zda se svolává řádná, mimořádná nebo náhradní valná hromada. Dále se za nepodstatné porušení považuje, pokud měla valná hromada rozhodovat o zvýšení základního kapitálu společnosti, že pozvánka na valnou hromadu nebo oznámení o konání valné hromady neobsahovala důvody navrhovaného zvýšení základního kapitálu, nebo jmenovité hodnoty nových akcií, resp. nové jmenovité hodnoty dosavadních akcií. Tyto případy jsou tedy *ex lege* určeny jako nepodstatné porušení práv akcionářů (§ 183 odst. 2 obch. zák.).

Druhým důvodem je stav, kdy by určení neplatnosti usnesení došlo k podstatnému zásahu do práv třetích osob získaných v dobré víře. Určení, zda již nastal stav, kdy by mohlo dojít k podstatnému zásahu do práv třetích osob získaných v dobré víře, je ponecháno na úvaze soudu. Tento zásah však musí objektivně hrozit, resp. existovat; pouhé subjektivní přesvědčení nebo domněnky zde nepostačují.

Třetím důvodem je, že byl již pravomocně povolen zápis fúze, převodu jmění na společníka, rozdělení nebo změny právní formy (transformace) společnosti do obchodního rejstříku. Zákon vyžaduje, aby o tomto bylo pravomocně rozhodnuto, nikoliv aby již zápis v obchodním rejstříku byl fakticky učiněn.

Čtvrtým důvodem je, že se vyslovení neplatnosti

usnesení valné hromady z důvodu jejího svolání v rozporu se zákonem dovolává pouze osoba, která tuto valně svolanou valnou hromadu svolala nebo se podílela na jejím svolání.³⁴

Konečně posledním důvodem je, že v případě, kdy byla valná hromada svolána v rozporu se zákonem, se jí zúčastnili všichni společníci (akcionáři) nebo ti společníci, kteří přítomni nebyli, následně vyslovili s přijatým usnesením souhlas. Tato konstrukce je ovšem nevyhovující, a to mimo jiné proto, že se takto zcela opomíjí požadavek nezbytné ochrany práv a oprávněných zájmů členů statutárních a dozorčích orgánů, pokud valná hromada rozhodla např. bez jejich vědomí.³⁵

§ 7 OCHRANA AKTIVNĚ LEGITIMOVANÝCH OSOB PŘI ZPĚTVZETÍ NÁVRHU

Obchodní zákoník se snaží zamezit možností šikanózních návrhů. Institut společného zástupce zavedený novelou č. 370/2000 Sb. byl zrušen,³⁶ § 131 a § 183 obch. zák. dnes obsahují novou, výrazně racionálnější úpravu.

Může nastat situace, že navrhovatel vezme zpět svoje podání a jiný návrh v této věci podán není. To by ovšem znamenalo, že po uplynutí lhůt nelze již usnesení soudně napadnout. Nejsou v praxi nijak výjimečné případy, že ostatní oprávněné osoby se rozhodnou návrh nepodat, neboť mají za to, že jeden podaný návrh postačuje, a vyčkávají na soudní rozhodnutí. Pokud je návrh pak vzat zpět,³⁷ nemohou již ostatní nezákonné usnesení soudně napadnout.

Zákon nově stanoví, že není-li možné pokračovat v zahájeném řízení proto, že navrhovatel vzal zpět svůj návrh nebo pro jinou překážku (např. proto, že nebyl z jakýchkoliv důvodů zaplacen soudní poplatek), a tuto překážku lze vstupem jiného navrhovatele do řízení odstranit, a je-li tu zvláštní zájem těch aktivně legitimovaných osob, kteří návrh nepodali, hodný právní ochrany,³⁸ soud řízení nezastaví. V takovém případě bude na úřední desku soudu vyvěšeno usnesení, v němž soud oznámí (§ 131 odst. 10 obch. zák.):³⁹

1. jakého usnesení se podaný návrh na vyslovení neplatnosti týká,
2. z jakého důvodu má být řízení zastaveno a jak lze překážku odstranit, a
3. poučení, že řízení bude zastaveno, pokud k po-

³⁴ Např. jako jednatel společnosti.

³⁵ Tak např. lze uvažovat případ, kdy dozorčí rada za zády představenstva svolá valnou hromadu, která členy představenstva bez jejich vědomí odvolá. Podle § 131 odst. 3 písm. d) obch. z. platí, že pokud se této valné hromady zúčastnili všichni akcionáři, nemohou se členové představenstva reálně nijak bránit.

³⁶ Řízení zahájená před 31.12.2001 se dokončí podle nové úpravy; pokud však již soud jmenoval společného zástupce, dokončí se řízení podle původní úpravy (čl. II. bod 4 zák. č. 501/2001 Sb.).

³⁷ Např. proto, že se navrhovatel se společností dohodl, resp. ta ustoupila jeho nátlaku v zájmu zamezení vleklého soudního sporu.

³⁸ V praxi může vyvolávat diskuse, co je zájem hodný právní ochrany. Lze však mít za to, že je to např. ochrana základních práv společníků, zákaz úmyslného jednání v rozporu s dobrými mravy, úmyslné hrubé porušení právních předpisů, atp. Vždy je to však především věc volné úvahy soudu v každém jednotlivém případě paušalizující stanoviska tu nejsou na místě.

³⁹ Tento postup nemá ovšem opodstatnění tehdy, pokud byly podány dva a více návrhů v téže věci.

danému návrhu v lhůtě 3 měsíců ode dne vyvěšení usnesení nepřistoupí další navrhovatel a neodstraní v této lhůtě překážku odůvodňující zastavení řízení.

Kromě toho je soud, jedná-li se o *společnost s ručením omezeným*, povinen doručit soudní usnesení aktivně legitimovaným osobám a poučít je, kdy končí lhůta pro vstup do řízení; po marném uplynutí lhůty soud řízení zastaví (§ 131 odst. 11 obch. zák.).

Naproti tomu, pokud se jedná o *akciovou společnost*, je zřejmé, že soud nemůže doručovat usnesení případně i tisícům jednotlivých akcionářů (u společností s velkým počtem drobných akcionářů), nebo osobám mu neznámým (má-li společnost vydány listinné akcie na majitele). Pro takovýto případ zákon nařizuje, že soud usnesení uveřejní na náklady původního navrhovatele ve zkráceném znění, a to způsobem stanoveným zákonem a stanovami a. s. pro svolání valné hromady,⁴⁰ přičemž zde zvlášť uvede, kdy končí lhůta pro vstup do řízení; po marném uplynutí lhůty soud řízení zastaví (§ 183 odst. 3 obch. zák.).⁴¹ Pro určení způsobu uveřejnění je rozhodné poslední platné znění stanov založené ve sbírce listin obchodního rejstříku.

Soud usnesení nevydá a poučovat oprávněné osoby nebude, pokud se přijetím usnesení o změně společenské (zakladatelské) smlouvy, zakladatelské listiny nebo stanov dostal jejich obsah do rozporu s kogentním ustanovením zákona. Zde tento postup nemá logický smysl, neboť zpětvzetí jediného návrhu nevylučuje, aby jiná oprávněná osoba návrh podala, neboť tu není žádná lhůta k podání návrhu.

§ 8 NÁHRADA ŠKODY A PŘIMĚŘENÉ ZADOSTIUCINĚNÍ

S řízením o určení neplatnosti usnesení je spojeno řízení o náhradu škody, která vznikla z tohoto neplatného usnesení (§ 113a o. s. ř.). Tato konstrukce je však přinejmenším nedomyšlená.

Především vyvolává nutnost podání návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady i tehdy, kdy by bylo mnohem vhodnější rovnou žalovat o náhradu škody. Kromě toho vyvolává nutně otázku, totiž zda je možno žalovat na náhradu škody i tehdy, pokud návrh na určení vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady nebyl podán nebo mu nebylo vyhověno z důvodů uvedených v § 131 odst. 3 obch. zák., nebo z důvodů jiných (např. neunesení důkaz-

ního břemene navrhovatelem). Podle všeho však nelze vykládat zákon tak, že domáhat se náhrady škody je možné pouze tehdy, pokud byla určena neplatnost usnesení valné hromady soudem. Právo na náhradu škody nelze vázat na soudní určení neplatnosti usnesení valné hromady, a to tím spíše, že s výjimkou danou posl. větou § 131 odst. 8 obch. zák. nelze podat návrh po uplynutí prekluzivních lhůt. To, zda škoda vznikla, však může být zřejmé až po určité době, tedy v okamžiku, kdy již podat návrh podle § 131 obch. zák. není možné.

Podle všeho nezbyvá jinak, než vykládat předmětnou zákonnou úpravu *per ratione legis*. Jestliže byl podán návrh na neplatnost usnesení valné hromady a soud neplatnost usnesení vysloví, pak je s tímto řízením spojeno i řízení o náhradu vzniklé škody podle § 113a o. s. ř.⁴² Pokud návrh nebyl vůbec podán nebo byl neúspěšný anebo soud neplatnost usnesení nevyslovil podle § 131 odst. 3 obch. zák., pak se lze náhrady škody domáhat v samostatném řízení; přitom je navrhovatel omezen pouze zákonnou promlčecí lhůtou.

Tento závěr nutně plyne i ze zvláštních zákonných ustanovení. Tak např. uvažujme případ, kdy valná hromada přijme usnesení, kterým bude rozhodnuto o změně právní formy společnosti, přičemž bude způsobena škoda společníkům. Soud však neplatnost usnesení nevysloví, neboť již byl pravomocně povolen zápis změny právní formy do obchodního rejstříku. Taková interpretace zákona, podle níž by se bylo možno domáhat náhrady škody pouze v řízení o určení neplatnosti usnesení valné hromady v rámci § 113a o. s. ř. by se nutně rozcházel s účelem a smyslem zákonné úpravy; kromě toho by tu ztrácel smysl § 69f odst. 5 a 6 obch. zák. o odpovědnosti za škodu způsobenou statutárním orgánem společnosti při změně právní formy.

Kromě náhrady škody (která přísluší každému, je-li škoda způsobena) se však mohou společníci domáhat též přiměřeného zadostiucinění za porušení základních práv společníka. Otázkou je, zda společník má právo na zadostiucinění i tehdy, pokud žádnou škodu neutrpěl, přesto však byla jeho základní společnická práva poškozena. Lze se však domnívat, že ano. Toto právo, které může být poskytnuto i v penězích, však musí být uplatněno ve lhůtě určené pro podání návrhu na neplatnost usnesení valné hromady nebo ve lhůtě 3 měsíců ode dne, kdy nabylo právní moci usnesení soudu, kterým byl návrh zamítnut podle § 131 odst. 3 obch. zák.

⁴⁰ Pokud společnost svolává valnou hromadu pozvánkou doručovanou jednotlivým akcionářům, musí tak učinit i soud a usnesení jím doručit do vlastních rukou.

⁴¹ Normativní odkaz v § 183 odst. 1 obch. zák. na obdobnou aplikaci § 131 odst. 11 obch. zák. je diskutabilní, neboť soud nebude usnesení aktivně legitimovaným osobám doručovat, jako je tomu u s. r. o., nýbrž jej uveřejní. Patrně by však nebyla vyloučena jeho aplikace u společností s jediným akcionářem, kde tomu nic nebrání. Zjištění jediného akcionáře i ostatních aktivně legitimovaných osob lze snadno provést nahlédnutím do obchodního rejstříku (§ 28 odst. 1 písm. e) a odst. 2 písm. d) obch. zák.).

⁴² Pokud ovšem bylo o náhradu škody žalováno. Jistě nebude nikdo tvrdit, že § 113a o. s. ř. znamená, že o náhradě škody bude soud rozhodovat i tehdy, když žalobce žádný takový nárok neuplatňuje.

Právo na náhradu škody a přiměřené zadostiučinění mají společníci i jiné osoby i v případě, že soud neplatnost usnesení nevyšloví.

§ 9 REJSTŘÍKOVÉ OTÁZKY

Pouze některá usnesení valných hromad vyvolávají potřebu změny zápisu v obchodním rejstříku; u některých je provedením změny zápisu v obchodním rejstříku a následným zveřejněním podmíněna jejich účinnost. V praxi však může nastat (a velmi často také nastává) situace, kdy rejstříkový soud po přezkoumání platnosti určitého usnesení pravomocně povolil provedení (změny) zápisu do obchodního rejstříku, načež následně byla vyslovena neplatnost tohoto usnesení.

Jestliže je dán některý z důvodů podle § 131 odst. 3 obch. zák., pak nepřipadá v úvahu vyslovení neplatnosti usnesení. V ostatních případech soud neplatnost usnesení může vyslovit. Společnost je poté povinna podat návrh na změnu zápisu v obchodním rejstříku, pokud tak však neučiní bez zbytečného odkladu poté, co rozhodnutí soudu, kterým se určuje neplatnost konkrétního usnesení, nabylo právní moci, rejstříkový soud může (a musí) zahájit řízení *ex officio* k uvedení stavu zapsaného do souladu se stavem skutečným. To je ostatně i v zájmu zachování důvěryhodnosti rejstříkových zápisů a ochrany dobré víry třetích osob.

Není-li tato podmínka splněna, může rejstříkový soud zahájit *ex officio* řízení k dosažení shody mezi skutečným stavem a stavem zapsaným pouze za podmínek stanovených v § 131 odst. 9 obch. z. Těmito podmínkami řízení je:

1. existence *veřejného zájmu*⁴³ na tomto řízení,
2. nebudou-li jím podstatně dotčena práva třetích osob nabytá v dobré víře, a
3. neuplynuly dosud 3 roky ode dne zápisu skutečnosti vzešlé z dotčeného usnesení.

Jinak rejstříkový soud může *ex officio* zahájit řízení za podmínek uvedených v § 131 odst. 9 obch. zák. i tehdy, pokud nebyl vůbec žádný návrh na určení neplatnosti usnesení valné hromady podán, nebo zahájené řízení skončilo bez meritorního rozhodnutí. Pokud např. rejstříkový soud zjistí, že usnesení valné hromady o změně obchodní firmy společnosti nebylo vůbec přijato, a přitom již byl pravomocně povolen jeho zápis na základě padělaných dokumentů, je oprávněn zahájit řízení, v němž sám platnost takového „usnesení“ sám posoudí a rozhodne.

Jestliže obsah zápisu odporuje kogentnímu ustanovení zákona a nelze dosáhnout nápravy podle § 131 odst. 9 obch. zák., rejstříkový soud vyzve společnost, již se zápis týká, k zjednání nápravy a určí jí k tomu přiměřenou lhůtu. Po marném uplynutí lhůty může soud společnost i bez návrhu zrušit a nařídit jeho likvi-

dací, je-li ovšem tento postup v zájmu ochrany třetích osob (§ 32 obch. zák.). To, zda jsou splněny zákonné podmínky, posuzuje soud sám v rámci soudcovského uvážení.

§ 10 USNESENÍ PŘIJATÁ PODLE § 127 ODS. 7 A § 130 OBCH. ZÁK.

Jestliže bylo usnesení valné hromady s. r. o. přijato postupem podle § 127 odst. 7 obch. zák. tak, že s ním nepřítomný společník vyslovil dodatečný souhlas, pak lze podat návrh na určení neplatnosti usnesení v subjektivní lhůtě 3 měsíců ode dne, kdy společnost oznámila společníkovi přijetí usnesení, nejpozději však v objektivní lhůtě 1 roku ode dne, kdy došlo k přijetí usnesení; marným uplynutím objektivní lhůty toto právo zaniká, i když se společník o přijetí usnesení vůbec nedozvěděl.

Dílčí pochybnost by mohla v praxi vyvolat otázka, kdy počíná běh lhůt podle § 131 odst. 1 a 2 obch. zák., jestliže společníci rozhodovali mimo valnou hromadu postupem podle § 130 obch. zák. V takovém případě subjektivní tříměsíční lhůta počíná plynout ode dne, kdy se společník dozvěděl nebo mohl dozvědět o přijetí určitého usnesení. Sporné je, od kterého okamžiku plyne objektivní roční lhůta. Zákon na toto nedává spolehlivou odpověď, podle všeho však počíná běžet dnem následujícím po dni, kdy uplynula lhůta, v níž se měli společníci vyjádřit k návrhu usnesení.

§ 11 ROZHODNUTÍ PŘIJATÁ JEDINÝM SPOLEČNÍKEM NEBO AKCIONÁŘEM V PŮSOBNOSTI VALNÉ HROMADY

Ust. § 131 a § 183 obch. zák. upravují neplatnost usnesení valné hromady. Mohla by proto vzniknout otázka, zda toto platí i v případě, kdy podle § 132 nebo § 190 obch. zák. vykonává působnost valné hromady jediný společník nebo akcionář společnosti. Podle cit. ustanovení se totiž u společností s jediným společníkem nebo akcionářem valná hromada vůbec nekoná. Ačkoliv se tak občas v hovorové mluvě označuje, jediný společník nebo akcionář se sám valnou hromadou nestává a není tudíž orgánem společnosti, což zřetelně plyne z první věty ust. § 132 odst. 1 obch. zák., resp. § 190 odst. 1 obch. zák. („...*nekoná se valná hromada a působnost valné hromady vykonává tento společník.*“). Teoreticky by tedy bylo možno tvrdit, že jestliže jediný společník není valnou hromadou, jeho rozhodnutí není možné považovat za její usnesení, a tudíž nelze v takovém případě postupovat podle § 131 nebo § 183 obch. zák. Takovýto výklad zákona by však byl nutně zcestný, a především, bez jakéhokoliv ospravedlnitelného důvodu by zde bylo upřeno právo na soudní ochranu osobám aktivně legitimovaným k podání návrhu. Takovýto výklad je proto třeba

⁴³ K tomu viz např. studii ELIÁŠE, K.: Veřejný zájem (Malá glosa k velkému tématu). Ad notam, 1998, č. 5, s. 103 a násl.

odmítnout; pro přezkum rozhodnutí přijatých jediným společníkem nebo akcionářem v působnosti valné hromady platí proto výše řečené pravidla.⁴⁴

V. ZVLÁŠTNÍ PŘEDPISY O NEPLATNOSTI USNESENÍ

Novelizace obchodního zákoníku z let 2000–2001 přinesly jisté znepréhlednění a roztržštění úpravy neplatnosti usnesení valných hromad společností potud, neboť kromě ust. § 131 a 183 obch. zák. jsou zde dále zvláštní předpisy o neplatnosti usnesení valných hromad, kterými bylo rozhodnuto o jednotlivých formách přeměny společnosti.

§ 1 NEPLATNOST USNESENÍ VALNÉ HROMADY PŘI FÚZI SPOLEČNOSTI

Při fúzi sloučením akciové společnosti platí ust. § 220h obch. zák., podle něhož je důvodem pro podání návrhu na určení neplatnosti usnesení valné hromady o sloučení i rozpor mezi usnesením valné hromady o sloučení a návrhem smlouvy o fúzi. Neplatnosti smlouvy o fúzi se může dovolávat pouze osoba, která je aktivně legitimována k podání návrhu na určení neplatnosti usnesení podle § 131 obch. zák. Návrh lze podat pouze zároveň s návrhem na určení neplatnosti usnesení valné hromady o schválení fúze sloučením, a to pouze ve lhůtě podle § 131 odst. 1 a 2 obch. zák. (§ 220a odst. 11 obch. zák.).

Zákon však poněkud omezuje věcné důvody návrhu. Důvodem pro podání návrhu na určení neplatnosti usnesení nebo smlouvy není nepřiměřenost výměného poměru obchodních podílů za akcie, podílů za podíly nebo akcií za podíly a doplatků, nebo že údaje o tomtéž ve smlouvě o fúzi, zprávě o přezkoumání fúze nebo znalecké zprávě nejsou v souladu s právními předpisy. Pokud zájem zúčastněných společností na fúzi trvá, pak soud může na žádost společnosti ještě před rozhodnutím ve věci poskytnout společnosti lhůtu k uzavření nové smlouvy o fúzi nebo k přijetí nového usnesení valné hromady.

Jestliže by se stalo, že by rejstříkový soud bez ohledu na to, že probíhá řízení o neplatnosti usnesení valné hromady nebo smlouvy o fúzi rozhodl o pravomocném povolení zápisu fúze do obchodního rejstříku, pak soud neplatnost smlouvy o fúzi nebo neplatnost usnesení valné hromady nevysloví.

Zcela specifickým způsobem zákon konstruuje právo osob aktivně legitimovaných k podání návrhu nebo žaloby se tohoto práva kvalifikovaným způsobem

vzdát. Toto lze dovodit z ust. § 220i odst. 1 písm. j) obch. zák., podle něhož se k návrhu na zápis fúze sloučením do obchodního rejstříku přikládá i prohlášení členů představenstva nebo jednatelů každé ze zúčastněných společností, že jim není známo, že:

1. byl podána žaloba na určení neplatnosti smlouvy o fúzi nebo návrh na určení neplatnosti usnesení valné hromady, nebo
2. bylo řízení o podané žalobě nebo návrhu pravomocně zastaveno, nebo
3. že se oprávněné osoby tohoto práva vzdaly.

Oprávněné osoby se mohou práva na podání návrhu k soudu vzdát pouze písemným prohlášením s úředně ověřeným podpisem, nebo výslovným vzdáním se na valné hromadě; toto musí být uvedeno v notářském zápisu o rozhodnutí valné hromady. Vzdání se práva má právní účinky i vůči právním nástupcům akcionáře bez ohledu na to, jakým způsobem nabyly své akcie (§ 220b odst. 5, § 220i odst. 1 písm. j) obch. zák.).

Výše řečené platí i v případě fúze splynutím u akciové společnosti (§ 220n odst. 1 obch. zák.), v případě fúze sloučením i fúze splynutím u společností s ručením omezeným (§ 153a odst. 1 obch. zák.), a v případě fúze společnosti s ručením omezeným s akciovou společností v obou formách (§ 153b odst. 2, § 220o odst. 2 obch. zák.).

§ 2 NEPLATNOST USNESENÍ VALNÉ HROMADY PŘI ROZDĚLENÍ SPOLEČNOSTI

Obdobným způsobem jako v případě fúze je konstruována neplatnost usnesení valné hromady a. s. i v případě rozdělení. Ust. § 220a odst. 11 a § 220h obch. zák. se použije i na žalobu na určení neplatnosti projektu rozdělení, a na určení neplatnosti usnesení valné hromady o rozdělení akciové společnosti se založením nových právnických osob (§ 220v odst. 1 obch. zák.).

I zde přitom platí, že osoby oprávněné k podání návrhu na určení neplatnosti usnesení valné hromady se tohoto práva kvalifikovaným způsobem mohou vzdát, a to písemným prohlášením s úředně ověřeným podpisem, nebo výslovným se vzdáním na valné hromadě; toto musí být uvedeno v notářském zápisu o rozhodnutí valné hromady. Vzdání se práva má právní účinky vůči právním nástupcům akcionáře bez ohledu na to, jakým způsobem nabyli své akcie (§ 220b odst. 5, § 220y písm. j) obch. zák.).

Shodná pravidla platí i při neplatnosti usne-

⁴⁴ Shodný názor zastávají (bez bližší argumentace) i ELIÁŠ, K.: Společnost s ručením omezeným. Praha: Prospektrum, 1997, s. 157, pozn. 226; a dále DĚDÍČ, J., KUNEŠOVÁ-SKÁLOVÁ, J.: Společnost s ručením omezeným z právního a účetního pohledu. Praha: Polygon, 1999, s. 406.

sení valné hromady o rozdělení akciové společnosti sloučením⁴⁵ anebo při kombinovaném rozdělení (§ 220z a odst. 1 obch. zák.), a také v případě rozdělení společnosti s ručením omezeným ve všech formách (§ 153d odst. 1, 4 obch. zák.).

Zcela specifickou normativní odchylku, jež dosti zásadním způsobem prolamuje obecný princip akciového práva, totiž že akcionáři mohou přijímat rozhodnutí zákonem stanoveným způsobem pouze na valné hromadě, představuje ust. § 220t odst. 3 obch. z. Podle něj se v případě, že má dojít k rozdělení akciové společnosti se založením nových právnických osob, přičemž se navrhuje nerovnoměrný výměnný poměr akcií, vyžaduje k přijetí usnesení valné hromady souhlas alespoň 90 % hlasů všech akcionářů. Nebylo-li usnesení přijato na valné hromadě, mohou akcionáři, kteří se zasedání valné hromady nezúčastnili, dodatečně projevit svůj souhlas s návrhem usnesení. V takovém případě lze podat návrh na určení neplatnosti usnesení v subjektivní lhůtě 3 měsíců ode dne, kdy společnost oznámila společníkovi přijetí usnesení, nejpozději však v objektivní lhůtě 1 roku ode dne, kdy usnesení bylo přijato; marným uplynutím objektivní lhůty toto právo zaniká, i když se akcionář o přijetí usnesení vůbec nedozvěděl (§ 183 odst. 1 obch. zák.).

§ 3 NEPLATNOST USNESENÍ VALNÉ HROMADY PŘI PŘEVODU JMĚNÍ NA SPOLEČNÍKA NEBO AKCIONÁŘE

Obchodní zákoník zde nemá žádnou zvláštní úpravu. U akciové společnosti i společnosti s ručením omezeným odkazuje na přiměřenou aplikaci § 220h obch. zák. o neplatnosti usnesení valné hromady, jakož i § 220j obch. zák. o právu oprávněných osob vzdát se kvalifikovaným způsobem práva na podání návrhu na určení neplatnosti usnesení (§ 153c odst. 1, § 220p odst. 3 obch. zák.).

§ 4 NEPLATNOST USNESENÍ VALNÉ HROMADY PŘI ZMĚNĚ PRÁVNÍ FORMY

Tato problematika je upravena zvláštním způsobem v ust. § 69g obch. zák., přičemž tato úprava se použije při změně právní formy akciové společnosti (§ 220zb odst. 1 obch. z.), tak i při změně právní formy společnosti s ručením omezeným (§ 153e odst. 1 obch. zák.).

Soud neplatnost usnesení valné hromady nevysloví, jestliže byl pravomocně povolen zápis změny právní formy do obchodního rejstříku. Jestliže je možné odstranit vady, které jsou důvodem neplatnosti usne-

sení valné hromady, pak soud může na žádost společnosti ještě před rozhodnutím ve věci poskytnout společnosti lhůtu k odstranění této vady (§ 69g odst. 2 obch. zák.).

Zvláštním způsobem je však konstruována *aktivní legitimace* osob oprávněných domáhat se vydání soudního rozhodnutí. Podle § 69g odst. 1 obch. zák. může tento návrh podat pouze společník nebo akcionář společnosti; nikdo jiný k tomuto není oprávněn.⁴⁶ Ve zbytku platí obecná úprava neplatnosti usnesení valné hromady podle § 131 nebo § 183 obch. zák.

VI. ZVLÁŠTNÍ PŘEDPISY O NEPLATNOSTI USNESENÍ PŘI ROZDĚLOVÁNÍ LIKVIDAČNÍHO ZŮSTATKU

Specifickým způsobem je též konstruována neplatnost usnesení valné hromady, kterým byl schválen návrh na rozdělení likvidačního zůstatku. *Aktivní legitimaci* tu mají podle § 75 odst. 2 obch. zák. toliko společníci nebo akcionáři; ostatní osoby nemají nárok na podíl na likvidačním zůstatku, a tudíž ani aktivní legitimaci. Každý společník, který s tímto návrhem nesouhlasí, se může v *objektivní lhůtě 3 měsíců* obrátit na soud, aby přezkoumal výši podílu, jež má podle schváleného návrhu rozdělení obdržet. Marným uplynutím této lhůty právo zaniká.

Soudní rozhodnutí, kterým soud návrh přezkoumal, je co do základu přiznaného práva závazné i vůči ostatním společníkům nebo akcionářům. Soud tedy nerozhoduje pouze o (ne)platnosti usnesení, nýbrž v případě, že usnesení shledá neplatným, může sám rozhodnout o výši podílu navrhovatele. Závazné je ovšem pouze rozhodnutí meritorní, nikoliv rozhodnutí procesní (např. rozhodnutí o zastavení řízení).

V ostatním se uplatní obecná úprava § 131 a § 183 obch. zák.

VII. SPORNÉ OTÁZKY

§ 1 ZÁVAZNOST PRAVOMOCNÉHO VÝROKU ROZHODNUTÍ SOUDU

Výrok pravomocného rozhodnutí soudu podle § 131 odst. 1, 2 nebo 3 obch. zák. je závazný pro každého (§ 131 odst. 7 obch. z.). Nutné se tedy otvírá otázka, zda je soud vázán i takovým výrokem, kdy bude návrh na neplatnost usnesení zamítnut např. jen

⁴⁵ A při žalobě na určení neplatnosti smlouvy o rozdělení a převzetí obchodního jmění.

⁴⁶ Tuto normativní konstrukci ovšem nelze označit za racionální. Je ostatně záhadou, proč bylo vůbec k tomuto omezení okruhu aktivně legitimovaných osob přikročeno, když u fúzí, rozdělení a převodu jmění je okruh aktivně legitimovaných osob jednotně upraven v ust. § 131 obch. zák.

pro procesní pochybení navrhovatele. Pokud bychom totiž vyšli z toho, že i výrok soudu o zamítnutí nebo odmítnutí návrhu je zavazující, pak by si soud nebo správní orgán nemohl platnost usnesení sám posoudit jako otázku předběžnou. Takovýto výklad zákona by se ovšem nutně rozcházel s jeho účelem i smyslem.

Nelze proto jinak, než vykládat ust. § 131 odst. 7 obch. z. tak, že každý je vázán výrokem soudu o tom, že usnesení valné hromady je neplatné nebo že se neplatnost usnesení nevyslovuje podle § 131 odst. 3 obch. zák. nebo že se návrh zamítá pro věcnou neopodstatněnost. Pokud však soud např. zastaví řízení proto, že návrh nesplňuje zákonem stanovené požadavky, pak tímto není rozhodnuto meritorně o platnosti usnesení, a takovýto soudní verdikt nelze považovat za závazný pro každého ve smyslu ust. § 131 odst. 7 obch. zák.

§ 2 DŮSLEDKY NEPODÁNÍ NÁVRHU NA (NE)ZÁKONNOST USNESENÍ

V praxi může snadno nastat situace, že nebude podán návrh na určení neplatnosti valné hromady v zákonné lhůtě. Z tohoto ovšem část literatury a zejména judikatura, a to i Nejvyššího soudu, již před novelami obchodního zákoníku č. 370/2000 Sb. a č. 501/2001 Sb. dovozovala, že marným uplynutím lhůty se nezákonné usnesení plně sanuje, byť by jeho rozpor s právními předpisy byl sebevětší.⁴⁷ Takovéto stanovisko je zcela nesprávné a principiálně velmi nebezpečné.⁴⁸

Je totiž třeba vzít v potaz, že jedním ze základních principů soukromého práva v českých zemích je tradičně *soulad výkonu práv a povinností s dobrými mravy* (dnes vyjádřený v ust. § 3 odst. 1 obč. z.). To platí obecně, bez ohledu na to, zda byla soudně napadena platnost určitého usnesení, čili nic. Jestliže tedy valná hromada přijala usnesení, podle něhož společnost např. začne masově obchodovat s omamnými drogami a návrh nebyl podán, neznamená to přece sanaci nezákonnosti tohoto usnesení. Rovněž tak nelze akceptovat závěr, že pouhé zamítnutí návrhu pro vadný procesní postup navrhovatele znamená ve svých důsledcích sanaci vadného usnesení. Nelze ovšem činit apriorní závěry. Záleží jednak na okolnostech toho kterého konkrétního případu, jednak především na míře, jíž konkrétní usnesení odporuje právním předpisům, společenské smlouvě a stanovám.

§ 3 NAPADENÍ PLATNOSTI USNESENÍ MIMO RÁMEC § 131 A 183 OBCH. ZÁK.

Část právní teorie, byť početně v menšině, argumentovala již v minulosti, že domáhat se určení neplatnosti usnesení valné hromady je možné i určovací žalobou podle § 80 písm. c) o. s. ř., pokud na tom žalobce má naléhavý právní zájem.⁴⁹ Ani poslední novelizace obchodního zákoníku této problém spolehlivě nedořešily.

Na jedné straně obchodní zákoník kogentním způsobem stanoví, že platnost usnesení valné hromady lze přezkoumávat pouze v řízení podle § 131 nebo § 183 obch. zák., jinak pouze v rejstříkovém řízení, na druhé straně toto však prolamuje, neboť pokud se usnesením valné hromady o změně společenské smlouvy nebo stanov dostal obsah těchto dokumentů do rozporu s kogentním ustanovením zákona, pak lze podat návrh bez jakéhokoliv časového omezení (§ 131 odst. 8 obch. zák.).

Vzato zcela do důsledku by tato zákonná konstrukce nutně znamenala, že pokud např. nebude vůbec návrh podán a žádné řízení neproběhne, pak by soud nebo správní orgán nemohl v jiném řízení posoudit platnost tohoto usnesení jako otázku předběžnou (§ 135 odst. 2 o. s. ř.; § 40 spr. ř.). Takovýto výklad zákona ovšem nelze akceptovat, a to tím spíše, že z ust. 131 obch. zák. ani z jiného zákonného ustanovení nelze dovést, že by soudy nebo správní orgány byly zbaveny své pravomoci posuzování určitých skutečností v řízení jimi vedených, pokud by měly posoudit *in concreto* platnost určitého usnesení. Takovéto posouzení platnosti usnesení by ovšem nebylo závazným pro každého, a to tím spíše, že by soud nebo správní orgán svůj názor na předmětné usnesení vyjadřoval výhradně v odůvodnění rozhodnutí, nikdy ne ve výroku.

K. Eliáš zastává názor, že tam, kde je stanovena speciální úprava neplatnosti usnesení valných hromad společností, bude se postupovat především podle této úpravy. Pokud však nastane situace, že určité usnesení bude v hrubém rozporu s právními předpisy, dobrými mravy nebo veřejným pořádkem, pak jeho neplatnost nastává z moci zákona *ex tunc* (čl. 1 Ústavy ČR, § 3 odst. 1 a § 39 obč. z.); této neplatnosti se může dovolávat kdykoliv a kdokoliv, pokud i jeho postup naplňuje hledisko dobrých mravů.⁵⁰

⁴⁷ Srovnej k tomu civ. R 5/2000.

⁴⁸ Shodný názor zaujímá ELIÁŠ, K.: K neplatnosti usnesení valné hromady. Sborník příspěvků z mezinárodní konference „Družstevnictví 2000“, České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2000, s. 71. Předmětná stať se sice týká neplatnosti usnesení členských schůzí družstev, to ovšem nic nemění na podstatě věci.

⁴⁹ Např. O. Římalová a J. Holejšovský, tak argumentovali stran neplatnosti usnesení členských schůzí družstev. ŘÍMALOVÁ, O., HOLEJŠOVSKÝ, J.: Družstva. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 177.

⁵⁰ ELIÁŠ, K.: Akciová společnost. Systematický výklad obecného akciového práva se zřetelem k jeho reformě. Praha: Linde, 2000, s. 239.

S tím lze souhlasit, ovšem za dodržení podmínky, že osoba, která se této neplatnosti dovolává, má na tomto určení sama právní zájem. Platné právo totiž nezná *actio popularis*, tedy žalobu ve veřejném zájmu podávanou soukromými osobami. *De lege lata* platí, že žalobce musí mít vždy právní zájem na řízení, které vyvolal svojí žalobou nebo návrhem.

Soudní judikatura ovšem volí jinou interpretaci. Bylo judikováno, že *soud může jako předběžnou otázku zkoumat platnost smlouvy o převodu obchodního podílu, avšak nikdy nemůže zkoumat a posuzovat platnost usnesení valné hromady, kterým byl udělen souhlas s převodem*.⁵¹ To je ovšem naprosto iracionální výklad. Udělení souhlasu s převodem podílu je v těch případech, kdy jej zákon nebo společenská smlouva požadují, obligatorní podmínkou platnosti právního úkonu – smlouvy o převodu obchodního podílu. Jestliže soud dospěl k závěru, že toto nemůže přezkoumávat, dospěl vlastně k závěru, že nemůže posuzovat, zda je právní úkon perfektní skutečně anebo jenom zdánlivě, přičemž tu vytvořil jakousi koncepci „omezené přezkoumatelnosti platnosti právního úkonu“.

§ 4 K NAPADENÍ ROZHODNUTÍ NUCENÉHO SPRÁVCE UČINĚNÉHO V PŮSOBNOSTI VALNÉ HROMADY

Český právní řád dnes umožňuje nad některými akciovými společnostmi zavést nucenou správu. Konkrétně se jedná o banky, pojišťovny a zajišťovny, investiční společnosti a investiční fondy. Podle jednotlivých ustanovení těchto zvláštních zákonů⁵² přebírá nucený správce (byť v různém rozsahu) působnost též valné hromady. Naskytá se proto otázka, zda jsou rozhodnutí nuceného správce učiněná ve věcech spadajících do působnosti valné hromady též přezkoumatelná soudem podle § 183 obč. zák.

Jestliže nucený správce přebírá pravomoci představenstva a valné hromady té společnosti, v níž byl do funkce ustaven, pak lze mít za to, že se stává sám *orgánem společnosti sui generis*, po dobu a pro účely nucené správy. Přitom je ovšem nucený správce reprezentantem veřejné, resp. státní moci, která jej do společnosti dosadila a jeho činnost je třeba považovat za *delegovaný výkon státní správy, prováděný fyzickou osobou na základě zákona*.⁵³

Z žádného zákonného ustanovení přitom nelze dospět k závěru, že by nucený správce při výkonu své funkce rozhodoval v režimu správního řízení a proti jeho rozhodnutím by bylo možno podat jakýkoliv

opravný prostředek. Ze všech zákonů upravujících nucenou správu naopak zřetelně plyne, že je možno podávat opravné prostředky proti rozhodnutím správním úřadů jednak o zavedení nucené správy a také proti rozhodnutím těchto správních úřadů vydaných za trvání nucené správy. To samozřejmě neznamená, že by stát nenesl za nařízení a výkon nucené správy odpovědnost podle zák. č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů.

Vzhledem k tomu, že nucený správce přebírá působnost valné hromady společnosti, stává se po dobu trvání nucené správy sám orgánem společnosti *sui generis* a tudíž lze mít za to, že i rozhodnutí nuceného správce učiněná o otázkách patřících dle zákona nebo stanov do působnosti valné hromady jsou soudem přezkoumatelné podle § 183 obč. zák. (popř. podle zvláštních zákonných ustanovení), a to analogicky.

Ve prospěch tohoto závěru svědčí jednak neexistence opačné normativní úpravy, jednak logika věci. Nucená správa je velmi radikálním zásahem do práv jak statutárních a dozorčích orgánů dotčené společnosti, tak do práv akcionářů realizovaných kolektivně skrze usnesení valné hromady. Jestliže by poté, co byla nucená správa nařízena, nebylo možno podat návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, znamenalo by to další drastické omezení práv aktivně legitimovaných osob, a to tím spíše, že soudobá právní konstrukce správního soudnictví neumožňuje přezkum věcných důvodů zavedení nucené správy, nýbrž toliko konformnost rozhodnutí.⁵⁴

Kromě toho, každé *omezení práv akcionářů, resp. obecně fyzických a právnických osob musí mít svůj vlastní legitimní účel*. To platí tím spíše, že *každý může činit, co mu zákon nezakazuje, a nikdo nesmí být nucen činit to, co mu zákon neukládá* (čl. 2 odst. 4 Ústavy ČR, čl. 2 odst. 3 Listiny práv a svobod). Každá fyzická a právnická osoba má svá nezadatelná, základní práva, která jsou jí dána bez dalšího a která jsou nezrušitelná a neodvolatelná (čl. 1 Listiny). Jedním z nich je i *právo na spravedlivý proces* podle čl. 36 Listiny ve spojení s čl. 4 Ústavy ČR, podle něhož *základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci*.

Bylo by tudíž zjevným porušením těchto práv, která jsou vtělena do základního zákona státu a představují jednu z podstatných náležitostí právního státu, pokud by oprávněným osobám bylo upřeno právo na soudní přezkum rozhodnutí nuceného správce učiněného o otázce spadající do působnosti valné hromady

⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 4. 2000 sp. zn. 29 Cdo 2811/99, Soudní judikatura – rozhodnutí soudů ČR vydávaná ve spolupráci se soudci Nejvyššího soudu, 2001, č. 7, s. 342 a násl.

⁵² Konkrétně se jedná o ust. § 29 odst. 2 bank. z., ust. § 30 odst. 6 poj. z. a ust. § 37d odst. 3 zák. č. 248/1992 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech, ve znění pozdějších předpisů.

⁵³ Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 1. 1998 sp. zn. IV. ÚS 324/97, Ústavní soud ČR: Sběrka nálezů a usnesení. Svazek 10. Praha: C. H. Beck, 1998, s. 363 a násl.; a dále usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 11. 1997 sp. zn. I. ÚS 161/97 (nepublikováno).

⁵⁴ Dnešní úprava byla sice již nálezem Ústavního soudu ČR č. 276/2001 Sb. prohlášena za protiústavní, avšak s odloženou účinností až k 31. 12. 2002, takže doposud platí.

společnosti podle § 183 obch. zák., a to pouze s odkazem na neexistenci výslovné normativní úpravy.

§ 5 ZÁKONNÉ VÝLUKY Z PRÁVA PODAT NÁVRH PODLE § 183 OBCH. ZÁK.

Podle § 20a odst. 1 písm. c) bank. z. nesmí osoba, která nabyla akcie v bance v rozporu s příslušnými ustanoveními zákona o bankách, podat návrh k soudu na určení neplatnosti usnesení valné hromady, pokud jí Česká národní banka výkon tohoto práva ve správním řízení suspendovala. Obdobně tak osoba, která v rozporu se zákonem nabyla akcie penzijního fondu, nemůže podat návrh na určení neplatnosti usnesení valné hromady penzijního fondu, a to dokonce *ex lege* [§ 3 odst. 3 písm. c), § 4 odst. 6 zák. č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem, ve znění pozdějších předpisů].

*Tato výluka je ovšem v zjevném rozporu s právem na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.*⁵⁵ Argumentem proti tomu nemůže být ani ust. čl. 36 odst. 2 věty první Listiny. Výjimka dle čl. 36 odst. 2 Listiny se totiž vztahuje toliko na možnost vyloučení soudního přezkumu rozhodnutí orgánu veřejné správy. Listina práv a svobod však nepřipouští žádné omezení práva obrátit se na civilní soud, aby rozhodl ve věci soukromého práva.⁵⁶

Je zcela nepochybné, že tato úprava by nemohla obstát ani z hlediska práva na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod,⁵⁷ ve znění Dodatkového protokolu č. 11.⁵⁸ Rovněž není vyloučeno případné porušení práva na poklidné užívání majetku ve smyslu čl. 1 Dodatkového protokolu č. 1.⁵⁹

Lze proto tuto otázku uzavřít tak, že je nanejvýš žádoucí, aby zákonodárce tuto úpravu bez zbytečného odkladu odstranil pro její zjevnou protiústavnost a nemravnost.

VIII. MÍSTO ZÁVĚRU

Nadpis této poslední partie není volen náhodou. K této problematice ještě hodně dlouhou dobu nebude moci být řečeno poslední slovo. Přesto však určité dílčí hodnocení lze učinit.

Právní úprava neplatnosti usnesení valných hro-

mad kapitálových obchodních společností je po posledních novelizacích podstatně kvalitnější, než tomu bylo v minulosti. To ovšem neznamená, že je prostá jakýchkoliv potíží.

Úprava zjevně trpí nadměrnou kazuistikou a jistým zákonodárcovým polopatismem, který se projevuje především snahou o popsání a zaškatulkování každé myslitelné situace. Formulace některých pasáží jsou problematické především pro svoji těžkopádnost a ne vždy úplnou jednoznačnost. Odstranění institutu společného zástupce a jeho nahrazení novým modelem ochrany práv ostatních aktivně legitimovaných osob je jednoznačně pozitivní, a lze je proto ocenit.

Nelze však dle mého soudu očekávat, že bude na příště zcela zamezeno šikanózním návrhům, jejichž cílem je pouze činit nepřipustný nátlak na společnost. Tomuto sociálně vysoce škodlivému jevu lze účinněji čelit pouze rychlou činností soudů, jakož i důsledným odmítnutím nátlaku ze strany společností, na které je činěn.

Dalším nikoliv bezvýznamným problémem je úzce formalistický přístup řady soudů k této otázce. Soudy dnes mají tendenci vykládat právní úpravu tak, že mimo rámec § 131 nebo § 183 obch. z. není přezkum usnesení vůbec přípustný (kromě rejstříkového řízení), a to za žádných okolností, resp. že marným uběhnutím lhůt se nezákonnost usnesení vždy sanuje. To ovšem nelze akceptovat, i když je jisté pravdivou argumentace, že přílišná soudní ingerence v této věci by byly nepřiměřeným zásahem do vnitřních vztahů právnické osoby soukromého práva. Přílišné a nedostatečně citlivé lpění na tomto principu by mohlo vést (a místy také vede) k upřednostňování zájmů jednoho subjektu (společnosti) nad zájmy jiného subjektu (navrhovatele).

Lze proto dle mého soudu navrhnout, aby se de lege ferenda zvažilo výslovné doplnění právní úpravy v tom smyslu, že nebylo-li vydáno rozhodnutí s meritorním výrokem, který by podle § 131 odst. 7 obch. zák. byl závazný pro každého, může soud nebo správní orgán ad hoc posoudit jako otázku předběžnou platnost konkrétního usnesení, a dopřeje-li k závěru, že je neplatné pro zvlášť hrubý rozpor s ústavním pořádkem, jinými právními předpisy nebo dobrými mravy, nebude k jeho existenci nadále přihlížet. Ačkoliv jsou dle mého soudu tyto principy v právní úpravě obsaženy již dnes na přílišná kasuističnost není na místě,

⁵⁵ K tomu viz též výklad in ELIÁŠ, K., DVOŘÁK, T., HAVEL, B.: Zákon o penzijním připojištění. Komentář. Praha: Linde, 2001, s. 32 a s. 301.

⁵⁶ Srovnej k tomu výklad V. KNAPPA in PAVLÍČEK, V. A KOL.: Ústava a ústavní řád České republiky. 2. díl, 2. vydání, Praha: Linde, 1999, s. 288–291. Z kontextu zde obsaženého výkladu zcela nepochybně plyne, že čl. 36 odst. 2 Listiny a možnost výluky ze soudního přezkumu dopadá pouze na soudní přezkum správních rozhodnutí, nepřipouští však suspenzi práva na přístup k civilnímu soudu.

⁵⁷ Publikována sdělením FMZV č. 209/1992 Sb.

⁵⁸ Publikován sdělením MZV č. 243/1998 Sb.

⁵⁹ Publikován spolu s Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod sdělením FMZV č. 209/1992 Sb.

může podle všeho pouze kategorický příkaz zákonodárce zvrátit dnešní problematickou myšlenkovou linii části soudů i právní teorie.

SUMMARY

This article deals, on the one hand, with the codification of void resolution de lege lata under the Commercial Code after the amendment No. 501/2001 CoL, on the other hand with the codification void resolution in some special acts. It deals both with the substance

and meaning of the codification, with its interpretation and with the controversial issues produced by this codification. Primary attention in this context is afforded the considerable interpretation problems connected therewith, in particular in relation on the basic principle on the basic principle of Czech private law, with the principle of morality.

The principal problem, in the author's opinion, is the narrowly positivist approach of contemporary judicial practice, often with the tendency to narrow-minded formalism which, in its consequences, jeopardizes justified claims and rights of the persons acting in good face and trust in the rule of law.